

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

stojící text by měl dávat zběhlému čtenáři smysl bez potřeby využití dalších materiálů². Je zřejmé, že existuje mnoho různých druhů textů a že jakékoliv hodnocení čtenářských dovedností musí zahrnovat jejich širokou škálu. Nicméně již není tak jasné, jak by měla vypadat ideální kategorizace druhů textů, a tím, že jsou do koncepčního rámce v roce 2009 přidány elektronické texty, se tato záležitost stává ještě složitější. Pro šetření PISA 2009 jsou stanovena čtyři kritéria klasifikace textů:

1. Médium: tištěné nebo elektronické
2. Prostředí: určené pro autorské práce nebo založené na zprávách
3. Formát textu: souvislý, nesouvislý, smíšený či soubor textů
4. Typ textu: popis, vyprávění, výklad, diskuze, instrukce a transakce

U každého textu – ať již tištěného nebo elektronického – je jakožto základní rozlišení provedena klasifikace média. Po tomto rozlišení jsou dále tištěné i elektronické texty úžeji dělené dle textového formátu a typu textu. Kritérium prostředí se však sleduje jen u textů v elektronickém médiu. Každá z těchto charakteristik je diskutována níže.

Vedle těchto čtyř hlavních charakteristik textu – tj. dle média, prostředí, textového formátu a typu textu – jsou v následujících oddílech při popisu charakteristik tištěných i elektronických textů používány některé další termíny.

Textový útvar je termín, který zastupuje známé výrazy, jakými nazýváme texty, když o nich mluvíme v každodenních situacích: výrazy jako zpráva, román, hra, rozvrh, domovská stránka či e-mailová zpráva. Textové útvary se liší dle média i dle textového formátu. Např. rozvrhy se vyskytují jako nesouvislé texty jak v tištěných, tak i elektronických médiích, domovské stránky se vyskytují jen v elektronických médiích, zprávy se mohou vyskytovat v jakémkoliv médiu a v různých textových formátech.

Charakteristické vlastnosti textu jsou vlastnosti informací, které jsou v textech poskytnuty a s nimiž musejí žáci v úloze pracovat. Patří sem počet textů či stránek, které žáci musejí přečíst, aby mohli odpovědět na jednotlivé úlohy, délka textů, které musejí přečíst, jazyková obtížnost textů a předpoklad o obeznámenosti žáků s předloženými tématy.

Navigační nástroje a funkce pomáhají čtenářům, aby si našli cestu k textům, mezi nimi i skrze ně. Navigační nástroje a funkce jsou rozebrány níže v souvislosti s texty v elektronickém médiu. Patří sem navigační ikony, rolovací lišty, tabulátory, menu, vložené hypertextové odkazy, funkce pro vyhledávání v textu, jako je „hledat“ či „vyhledat“ a prostředky pro zobrazení obsahu, jako je např. mapa stránek. Mnoho navigačních nástrojů a funkcí je vlastních pouze elektronickým médiím a jsou součástí jejich rozpoznávacích charakteristik. Nicméně jako mnoho dalších prvků elektronických textů mají navigační nástroje a funkce své protějšky i v tištěných médiích. V tištěných médiích jsou to např. tabulky s obsahem, rejstříky, kapitoly, nadpisy jednotlivých oddílů, horní a dolní záhlaví textu, čísla stránek a poznámky pod čarou.

MÉDIUM

Koncepční rámec PISA 2009 představuje v souvislosti s texty určenými pro testování čtenářské gramotnosti nové hlavní kritérium jejich třídění, a to třídění dle druhu média: tištěného nebo elektronického.

Tištěné texty se obvykle vyskytují na papíře a ve formě samostatných listů, brožur, časopisů i knih. Jejich hmatatelná podoba podporuje (přestože nutně nepřinutí) čtenáře, aby k obsahu textu přistupoval v určité souslednosti. Ve své podstatě si tištěné texty udržují pevnou, stálou podobu.